

Sygn. akt V ACa 742/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jacek Grela
Sędziowie:	SA Artur Lesiak (spr.) SO del. Mariusz Struski
Protokolant:	stażysta Aleksandra Ćwiek

po rozpoznaniu w dniu 30 października 2012 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa K. N.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...)

o wydanie nieruchomości i zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy

z dnia 4 kwietnia 2012 r. sygn. akt I C 358/09

I oddala apelację;

II zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

III oddala wniosek o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika powoda zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Na oryginale właściwe podpisy.

Sygn. akt: VACa 742/12

UZASADNIENIE

Powód K. N. pozwem skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa -

Wojewodzie (...), wniósł o zwrot jeziora położonego we wsi M., gmina W., o powierzchni 15,7800ha oraz o zapłatę kwoty

900.000 zł tytułem zadośćuczynienia za bezprawne użytkowanie wyżej

wymienionego jeziora przez Skarb Państwa.

W uzasadnieniu powód podał, iż jest spadkobiercą po swojej zmarłej (...) N., która była właścicielką powyższego jeziora. Wskazany akwen został przejęty przez Skarb Państwa jako jezioro odpływowo-dopływowe na mocy wyroku Sądu Powiatowego w W. z dnia 19 października 1972 roku.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództw w całości oraz o zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów procesu.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wyrokiem z dnia 15 grudnia 2008 roku oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu (I C 228/08).

Na skutek apelacji powoda, Sąd Apelacyjny w Gdańsku orzeczeniem z dnia 12 maja 2009 roku uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie przed Sądem pierwszej instancji w całości i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu stwierdził, że zastosowanie w sprawie ma art. 379 pkt 2 kpc, albowiem pozwany w całym dotychczasowym postępowaniu był wadliwie reprezentowany. Z uwagi na fakt, iż wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 1.000.000 zł pozwany winien być zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa. Wskazane uchybienie skutkowało zniesieniem całości postępowania przed Sądem pierwszej instancji.

Pismem procesowym z dnia 29 października 2010 roku powód podtrzymał dotychczasowe stanowisko w sprawie podając, iż swoje żądanie opiera na treści art. 222 § 1 kc. Jednocześnie sprecyzował, iż domaga się zapłaty kwoty 900.000 zł tytułem odszkodowania.

1

Pozwany reprezentowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, pismem z dnia 2 lutego 2011 roku wniósł o oddalenie powództwa jednocześnie wskazując, iż wyrok Sądu Powiatowego w W. z dnia 19 października 1972 roku jest prawomocny, pozostaje w obrocie prawnym i korzysta z domniemania zgodności z prawem, które w żaden sposób nie zostało obalone. Na jego mocy Skarb Państwa przejął na własność przedmiotową nieruchomość, co ma swoje odzwierciedlenie w treści księgi wieczystej KW nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w W.. Natomiast w toku postępowania wszczętego na skutek wystąpienia z roszczeniem windykacyjnym, nie ma możliwości skontrolowania tego orzeczenia. Ponadto powód nie wykazał bezprawności w działaniu organów Skarbu Państwa, co czyni niezasadnym żądanie zapłaty odszkodowania. Jednocześnie pozwany podał, że powód winien dodatkowo udowodnić winę funkcjonariusza, któremu powierzono wykonanie danej czynności, albowiem obowiązek wykazania tej dodatkowej przesłanki wynikał z treści przepisów Kodeksu cywilnego obowiązujących w chwili wydania orzeczenia. Oprócz tego spadkodawca powoda nie zgłosił w terminie trzech lat od przejęcia jeziora żądania zapłaty odszkodowania w myśl art. 18 ust. 2 prawa wodnego z 1962 roku, co sprawia, że powyższe uprawnienie wygasło. Na koniec pozwany podniósł, iż gdyby nawet podstawa prawna przejęcia

nieruchomości w postaci art. 18 ust. prawa wodnego z 1962 roku była wadliwa, to i tak wskazane wyżej orzeczenie odpowiada prawu, albowiem ówczesny stan prawny wykluczał możliwość, aby grunty, na których znajdują się jeziora przepływowe stanowiły przedmiot własności prywatnej.

Wyrokiem z dnia 4 kwietnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy:

oddalił powództwo;

zasądził od powoda na rzecz Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa sprawującej zastępstwo procesowe pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) kwotę 7.200 zł (siedem tysięcy dwieście) tytułem zwrotu kosztów procesu;

zasądził od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Bydgoszczy na rzecz (...) (...) kwotę 15.498 zł (piętnaście tysięcy czterysta dziewięćdziesiąt osiem złotych) tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu przed Sądem I i II instancji;

2

4. kosztami sądowymi od uiszczenia których powód był zwolniony obciążył Skarb Państwa.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia i rozważania Sądu I instancji:

Na mocy postanowienia Sądu Powiatowego w W. z dnia 6 sierpnia 1971 roku o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej W. T., sygn. akt: Ns 272/71, I. N. (1) nabyła na własność nieruchomość położoną w (...), gmina W., na której znajdowało się jezioro o powierzchni 15,7800 ha.

Wyrokiem z dnia 19 października 1972 roku Sąd Powiatowy w (...), że grunty powyższego jeziora, położonego w M., objętego księgą wieczystą KW nr (...) prowadzoną przez Państwowe (...) w W., stanowią własność Skarbu Państwa. W uzasadnieniu wskazano, iż przejście akwenu nastąpiło z mocy prawa w myśl art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 30 maja 1962 roku - Prawo wodne. Natomiast żądanie pozwu było oparte na ustaleniu, że przez wskazane jezioro przepływa S..

Jezioro istniało na przedmiotowym gruncie znacznie wcześniej przed wejściem w życie prawa wodnego z 1962 roku. Nie powstało ono na skutek zalania przez państwowe wody gruntowe gruntu należącego przed wydaniem powyższego orzeczenia do I. N. (1). Wskazane jezioro posiadało dopływy i odpływy w postaci strugi, które również istniały przed wejściem w życie powyższej ustawy.

Na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Wąbrzeźnie z dnia 5 grudnia roku powód K. N. nabył w 1/2 części spadek do zmarłej (...) (...).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o przedstawione przez strony dokumenty, a także na podstawie opinii sądowej sporządzonej przez biegłego z

dziedziny geodezji mgr inż. R. K..

Sąd uznał za wiarygodne dowody z dokumentów zebrane w sprawie, albowiem zostały sporządzone we właściwej formie, przewidzianej dla tego typu dokumentów. Strony w żaden sposób nie kwestionowały ich wiarygodności i prawdziwości. Autentyczność zgromadzonych dokumentów nie budziła również wątpliwości Sądu.

Sąd w swojej ocenie oparł się na w pełni wiarygodnej opinii sporządzonej przez biegłego z dziedziny geodezji mgr inż. R. K.. Biegły ten

3

najpierw ustnie uzupełnił swoją opinie podtrzymując dotychczasowe wnioski, a następnie przedłożył pisemną opinię uzupełniającą w sprawie. Treść opinii oparto na szerokim materiale dowodowym, szczegółowej analizie dokumentacji geodezyjnej, a także na podstawie oględzin nieruchomości, przy czym została ona sporządzona zgodnie z zasadami fachowej wiedzy i doświadczenia zawodowego opiniującego. Wnioski opinii były jasne, logiczne i w wystarczający sposób uzasadnione. Wyżej wskazane względy przemawiają za wiarygodnością opinii sporządzonej w sprawie, która pozwoliła na ustalenie, iż przedmiotowe jezioro powstało znacznie przed wejściem w życie prawa wodnego z 1962 roku, już wcześniej posiadało ono odpływy i dopływy w postaci strugi, a ponadto jego powstanie nie wiąże się z trwałym zalaniem gruntu należącego wcześniej do I. N. (1) przez państwowe wody gruntowe.

Sąd pominął dowód z przesłuchania powoda, albowiem jego pełnomocnik nie wskazał adresu do doręczeń dla powoda na terenie kraju,. Niezależnie od tego dowód ten nie był przydatny do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Okoliczności na jakie miałby zeznawać powód zostały następnie wyjaśnione za pomocą opinii sporządzonej przez biegłego sądowego.

Sąd oddalił wniosek powoda o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z dziedziny ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego, albowiem wszystkie okoliczności sporne zostały już w niniejszej sprawie wyjaśnione, zaś wniosek ten został powołany jedynie dla zwłoki.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Przede wszystkim wskazał, iż zgodnie z brzmieniem art. 222 § 1 kc, właściciel może żądać od osoby, która włada faktycznie jego rzeczą, ażeby rzecz została mu wydana, chyba że osobie tej przysługuje skuteczne względem właściciela uprawnienie do władania rzeczą. Tymczasem powód nie legitymuje się prawem własności przedmiotowej nieruchomości, na której znajduje się jezioro, a zatem nie przysługiwało mu roszczenie oparte na treści art. 222 § 1 kc.

Przechodząc do żądania zapłaty odszkodowania Sąd Okręgowy wskazał, iż oparcie tego roszczenia na treści art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 30 maja 1962 roku - Prawo wodne (Dz. U. 1962 r. Nr 34, poz. 158 ze zm.) roku było całkowicie chybione. Przepis ten nie może mieć zastosowania, albowiem był on przede wszystkim skierowany do organu administracji wodnej, który w przypadku otrzymania w

4

nieprzekraczalnym terminie trzech lat stosownego wniosku od właściciela zajętego gruntu, wypłacał odszkodowanie. Zatem miał on charakter administracyjnoprawny i nie mógł stanowić podstawy żądania wypłaty odszkodowania w postępowaniu cywilnym, albowiem nie odnosił się do bezprawności w działaniu organu, a tylko szkoda będąca następstwem takiego postępowania rodzi odpowiedzialność na gruncie prawa cywilnego. Przewidziane w art. 18 ust. 2 prawa wodnego z 1962 roku uprawnienie, które inicjowało postępowanie administracyjne, dawno już wygasło i obecnie nie ma możliwości dochodzenia wypłaty odszkodowania w oparciu o powyższy zapis uchylonej ustawy. Pozostałe przepisy dotyczące wypłaty odszkodowania zawarte w tejże ustawie nie są obwarowane terminami, jednakże podobnie jak przytoczony wyżej przepis, przekazywały rozpoznawanie tych spraw do kompetencji właściwych organów, pod warunkiem wszakże, że szkoda nie była skutkiem bezprawnej ingerencji.

Powód stał na stanowisku, że przejęcie jeziora przez Skarb Państwa na podstawie wyroku Sądu Powiatowego w W. z dnia 19 października 1972 roku było bezprawne. Wskazane orzeczenie potwierdziło zaistniały stan rzeczy i z chwilą jego uprawomocnienia nabycie własności nieruchomości przez Skarb Państwa stało się skuteczne. Wobec tego roszczenie odszkodowawcze powoda winno być rozpatrywane na gruncie art. 418 kc, który utracił moc w dniu 18 grudnia

roku na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 roku (SK 18/2000, Dz. U. 2001 r. Nr 145, poz. 1638), z uwagi na jego niezgodność z art. 64 i art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, czego w swoich wywodach powód nie uwzględnił, powołując się wyłącznie na art. 18 ust. 2 prawa wodnego z 1962 roku. Zatem powód winien wykazać przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego wskazane w art. 418 kc.

Artykuł 418 § 1 kc stanowił, że jeżeli szkoda została wyrządzona wskutek wydania orzeczenia lub zarządzenia (w tym orzeczenia sądowego), Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność tylko wtedy, gdy przy wydaniu orzeczenia nastąpiło naruszenie prawa ścigane w trybie postępowania karnego lub dyscyplinarnego, a wina sprawy szkody została stwierdzona wyrokiem karnym lub orzeczeniem dyscyplinarnym albo uznana przez organ przełożony nad sprawcą szkody. Natomiast według § 2 tego przepisu, brak stwierdzenia winy w wyroku karnym lub orzeczeniu dyscyplinarnym nie wyłącza odpowiedzialności Skarbu

5

Państwa za szkodę, jeżeli wszczęciu albo prowadzeniu postępowania karnego lub dyscyplinarnego stoi na przeszkodzie okoliczność wyłączająca ściganie. Sąd Okręgowy zauważył, iż art. 418 kc ma zastosowanie w niniejszej sprawie bez żadnych modyfikacji, albowiem szkoda, na jaką powołuje się powód, powstała z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia Sądu Powiatowego w W. z dnia 19 października 1972 roku, kiedy to jezioro przeszło na własność Skarbu Państwa, natomiast skutki powyższego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, uchylającego moc obowiązującą art. 418 kc, można odnieść jedynie do szkód powstałych po dniu 17 października 1997 roku, czyli po dniu wejścia w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.09.2007 roku, 1 CSK 220/07, LEX nr 306813). Wobec tego, zgodnie z art. 6 kc, na powodzie spoczywał ciężar wykazania następujących przesłanek: kwalifikowanej bezprawności, a mianowicie, że przy

wydaniu wyroku z dnia 19 października 1972 roku nastąpiło naruszenie prawa ścigane w trybie postępowania karnego lub dyscyplinarnego, a także istnienia tzw. „przedsądu”, czyli stwierdzenia winy sprawcy wyrokiem karnym lub orzeczeniem dyscyplinarnym albo uznania szkody przez organ przełożony nad sprawcą szkody (uchwała Sądu Najwyższego Izby Cywilnej z dnia 15.02.1972 roku, III CZP 33/70, OSNC 1971, nr 4, poz. 59). Jednakże powód reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika nie podjął żadnych działań w celu udowodnienia tychże przesłanek warunkujących odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę powstałą na skutek wydania orzeczenia sądowego. Nie wskazał istnienia prejudykatu wymaganego art. 418 kc, albo chociaż, że zaistniała przesłanka wyłączająca ściganie. Nie podał nawet, na czym miałyby polegać bezprawność orzeczenia Sądu Powiatowego w W.. Powód jedynie trwał na stanowisko, że odszkodowanie przysługuje mu na mocy art. 18 ust. 2 prawa wodnego z 1962 roku. odszkodowania, co w konsekwencji doprowadziło do niekorzystnego dla niego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Sąd I instancji zauważył jednocześnie, że oparcie wyroku Sądu Powiatowego. na treści art. 18 ust. 2 prawa wodnego, który stanowił, że jeżeli woda płynąca, stanowiąca własność Państwa, zajmie trwale w sposób naturalny grunt nie stanowiący własności Państwa, grunt taki z mocy prawa staje się własnością Państwa, nie przystaje do ustalonego w niniejszej sprawie stanu rzeczy. Ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że przedmiotowe jezioro nie

6

powstało przez zalanie gruntu stanowiącego własność I. N. (1) przez państwowe wody gruntowe. Do takiej konkluzji, poprzez szczegółową analizę dokumentacji geodezyjnej oraz oględziny nieruchomości, doszedł biegły z dziedziny geodezji, który sporządził opinię w niniejszej sprawie. Powyższe nie oznacza, że wskazane orzeczenie nie odpowiadało prawu, bowiem jak ustalono, przedmiotowe jezioro posiada odpływy i dopływy w postaci strugi. Zgodnie zaś z art. 2 prawa wodnego z 1962 roku, w granicach określonych liniami brzegów grunty, pokryte powierzchniowymi wodami płynącymi, z wyjątkiem rowów stanowią własność Państwa. Według zaś art. 8 pkt 1 te same ustawy, wody powierzchniowe wody płynące znajdują się w rzekach, w jeziorach lub zbiornikach, z których cieki wypływają lub do których uchodzą, potokach górskich, kanałach i innych ciekach o przepływach stałych lub okresowych oraz w źródłach, z których cieki biorą początek. Analiza pozwu złożonego przez Skarb Państwa do Sądu Powiatowego w W. w 1972 roku wskazuje, iż powyższe przepisy stanowiły podstawę roszczenia o stwierdzenie prawa własności, ze względu na przepływ przez przedmiotowe jezioro S. Zatem istnieją podstawy do przyjęcia, że doszło jedynie do omyłki nie wpływającej na treść orzeczenia. Jednakże Sąd nie mógł w niniejszym postępowaniu dokonywać tzw. „przedsądu”, albowiem przepis, o który winno być oparte roszczenie odszkodowawcze, przewidywał przeprowadzenie w tym celu odrębnego postępowania.

W rezultacie Sąd Okręgowy stwierdził, że brak podstaw do uznania, że szkoda w postaci przejścia jeziora przez Skarb Państwa nastąpiła w wyniku bezprawnej ingerencji rodzajej odpowiedzialność na gruncie prawa cywilnego. Natomiast przepisy prawa wodnego z 1962 roku dotyczące wypłaty odszkodowania oddawały rozpoznawanie tych spraw do kompetencji właściwych organów w trybie

postępowania administracyjnego. Uchybienie możliwości złożenia odpowiedniego wniosku do właściwego organu nie uprawnia obecnie do dochodzenia odszkodowania w drodze postępowania cywilnego.

Mając powyższe na uwadze, Sąd na podstawie art. 222 § 1 kc a contrario i art. 418 § 1 kc a contrario oddalił powództwo (punkt 1 wyroku).

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 kpc § 6 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów

7

pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U.

r., Nr 163, poz. 1349) zasądził od powoda na rzecz Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa sprawującej zastępstwo procesowe pozwanego kwotę 7.200 zł tytułem kosztów procesu (punkt 2 wyroku).

Sąd na podstawie § 6 pkt 7 i § 13 ust.1 pkt 2 i § 2 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2002 r. Nr 163, poz. 1348) zasądził od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Bydgoszczy na rzecz adwokata A. kwotę 15.498 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu przed Sądem I i II instancji (punkt 3 wyroku).

Na mocy art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, kosztami sądowymi, od uiszczenia których powód był zwolniony, Sąd obciążył Skarb Państwa (punkt 4 wyroku).

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód zaskarżając wyrok w części i zarzucając mu:

obrażę art. 233 § 1 k.p.c. poprzez oparcie wydanego orzeczenia na niekompletnym materiale dowodowym oraz przez dowolną ocenę dowodów i ustalenie stanu faktycznego sprzecznie z treścią zebranych dowodów, a także nierozpoznanie przez Sąd Okręgowy istoty sprawy,

obrażę art. 299 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. oraz w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania strony, a także art. 278 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. oraz w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z dziedziny ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego, co zostało oparte na błędnym uznaniu, iż wszystkie okoliczności sporne zostały w niniejszej sprawie wyjaśnione,

obrażę art. 278 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. oraz w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu wyceny nieruchomości,

8

obrażę przepisów prawa materialnego, tj. art. 2, art. 8 i art. 18 ust 1 i 2 prawa wodnego z 1962 roku poprzez ich błędną wykładnię i zastosowanie, a także art. 418 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie,

naruszenie przepisów prawa międzynarodowego, w szczególności artykułu 1 protokołu dodatkowego do konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności co miało istotny wpływ na wynik rozstrzygnięcia.

Powołując się na powyższe zarzuty wniósł o:

o zmianę zaskarżonego wyroku w części, tj. w pkt 1 i pkt 2, poprzez orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu i obciążenie pozwanego kosztami sądowymi, w tym kosztami zastępstwa procesowego za I instancję według norm prawem przepisanych,

o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania w II instancji według norm prawem przepisanych,

o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika powoda zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w II instancji według norm prawem przepisanych.

Pozwany odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie wyjaśnienia wymaga kwestia zakresu zaskarżenia niniejszego wyroku. Należy zauważyć, że powód dochodził w niniejszym postępowaniu dwóch roszczeń: windykacyjnego i odszkodowawczego. W apelacji powód wskazał, że zaskarża wyrok w części, a treść zarzutów apelacji oraz wartość przedmiotu zaskarżenia przemawiają za przyjęciem, że zakresem zaskarżenia objęte jest wyłącznie rozstrzygnięcie w przedmiocie oddalenia roszczenia odszkodowawczego.

9

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia i rozważania Sądu Okręgowego przyjmując je za podstawę także własnego rozstrzygnięcia, bez potrzeby ich powtarzania, z niżej wskazanymi modyfikacjami.

Dokonując oceny zarzutów zawartych w apelacji przyznać należy rację skarżącemu, iż Sąd I instancji błędnie przyjął, że oparł on swoje roszczenie na treści art. 18 ust. 2 ustawy Prawo wodne. Z treści pisma pełnomocnika powoda z dnia 13 marca 2012 r. (k. 303) jednoznacznie bowiem wynika, że powód wywodzi swoje roszczenie z faktu pozbawienia I. N. (1) własności nieruchomości, nie zaś z treści art. 18 ust. 2 ustawy Prawo wodne. Stanowisko zaprezentowane przez powoda prowadzi do jednoznacznego wniosku, że zdarzeniem wywołującym w jego ocenie szkodę nie jest postanowienie Sądu Powiatowego w W., lecz przepisy ustawy z dnia 30 maja 1962 r. Prawo wodne, tj. art. 2 i 8 tej ustawy. W fakcie

przejścia z mocy prawa na własność gruntu należącego do jego matki bez stosownego odszkodowania upatrywał odpowiedzialność Skarbu Państwa. Sąd I instancji nie rozpoznał zatem w tym zakresie istoty sprawy. Nie mniej jednak należy zauważyć, iż w świetle art. 386 § 4 k.p.c. w wypadku nierozpoznania istoty sprawy uchylenie wyroku ma charakter fakultatywny i sąd drugiej instancji może orzec merytorycznie w razie nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji. W ocenie Sądu Apelacyjnego materiał dowodowy zebrany w sprawie pozwala na jej merytoryczne rozstrzygnięcie, bez potrzeby uchylenia sprawy do jej ponownego rozpoznania.

Wbrew zarzutom powoda Sąd I instancji nie naruszył przepisów postępowania powołanych w apelacji. Stan faktyczny został ustalony w oparciu o prawidłowo przeprowadzone dowody, a ich ocena nie narusza treści art. 233 § 1 k.p.c. W apelacji skarżący nie przedstawił przy tym żadnych argumentów natury jurydycznej, które podważałyby prawidłowość oceny dokonanej przez Sąd I instancji. W istocie zarzuty powoda w tym zakresie koncentrują się na kwestii oddalenia zgłoszonych przez niego wniosków dowodowych i oparciu w ten sposób przez Sąd Okręgowy orzeczenia na niepełnym materiale dowodowym.

Chybiony jest zarzut pominięcia dowodu z opinii biegłego z zakresu ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego. Powyższy wniosek dowodowy powód uzasadniał koniecznością ustalenia, czy cieki wodne mają charakter cieków stałych, co jest warunkiem uznania ich za wody płynące w rozumieniu art. 8 pkt 1 i art. 2

10

ustawy Prawo wodne. Trzeba wszakże zwrócić uwagę, że taki wniosek dowodowy jest bezprzedmiotowy w świetle zajętego stanowiska procesowego. Powód jako zdarzenie wywołujące szkodę wskazywał przepisy ustawy, które dopuszczały nacjonalizację prywatnej własności bez odszkodowania. Powód nie kwestionował natomiast samego wyroku Sądu Powiatowego w W., który w oparciu o te przepisy wydał wyrok ustalający przejście własności na rzecz Państwa. Złożony wniosek dowodowy zmierzał zaś w istocie do wykazania, że nie zachodziły przesłanki ustawowe określone w art. 2 i 8 ustawy Prawo wodne. Zakładając wszakże, że stanowisko powoda jest konsekwentne przyjęć trzeba, że wobec niekwestionowania wyroku Sądu Powiatowego w W. uznaje on, że przesłanki określone w wyżej wymienionych przepisach zachodziły, a jedynie kwestionuje dopuszczalność nacjonalizacji prywatnej własności bez odszkodowania. Powyższe oznacza, że dowód ten był zbędny. Przeprowadzenie tego dowodu byłoby celowe jedynie wówczas, gdyby powód źródła wyrządzenia szkody upatrywał w treści wyroku Sądu Powiatowego w W. twierdząc, że nie zachodziły przewidziane przez ustawę przesłanki stwierdzenia nabycia własności przez Skarb Państwa, czy to na podstawie art. 18, czy też na podstawie art. 2 i 8 ustawy Prawo wodne. Jednak w takim wypadku powód musiałby wykazać, że zachodziły przesłanki określone w art. 418 k.c. w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania wyroku przez Sąd Powiatowy (...). Jak słusznie stwierdził Sąd Okręgowy, a Sąd Apelacyjny w tym zakresie w pełni podziela ustalenia i rozważania, powód temu obowiązkowi nie sprostał, a więc przeprowadzenie tego dowodu także i z tego względu nie jest celowe.

Trzeba też zauważyć, że w kwestii charakteru odpływów i dopływów do spornego jeziora wypowiedział się już biegły R. K.. Biegły ten

wykonując postanowienie Sądu Okręgowego dnia 2 grudnia 2011 r. stwierdził, że odpływy i dopływy istnieją i istniały jeszcze przed wejściem w życie ustawy Prawo wodne z dnia 30 maja 1962 r. Nie powinno więc ulegać wątpliwości, że jezioro ma charakter przepływowy, a tym samym zachodziły przesłanki w świetle ówczesnie obowiązującego stanu prawnego do przejęcia jeziora na własność Skarbu Państwa.

Wniosek dowodowy o przesłuchanie powoda w charakterze strony, sprecyzowany ostatecznie na rozprawie w dniu 18 marca 2011 r. został pominięty postanowieniem wydanym na tej rozprawie, zaś pełnomocnik powoda nie zgłosił

11

zastrzeżeń w trybie art. 162 k.p.c., co powoduje utratę możliwości powoływania się na to uchybienie w toku dalszego postępowania.

Oceniając kolejny wniosek o przesłuchanie powoda w charakterze strony (k. 222 v.) przywołać należy tezę dowodową sformułowaną przez jego pełnomocnika. Otóż wnosił on o przesłuchanie powoda na okoliczność powstania jeziora i jego losów (k. 269). W tej kwestii przeprowadzenie dowodu z przesłuchania powoda było zbyteczne, gdyż z niekwestionowanych ustaleń wynika, że jezioro było zaznaczone już na mapach XIX - wiecznych. Jak się wydaje przesłuchanie powoda miało na celu wykazanie, że nie powstało ono w okolicznościach przewidzianych w art. 18 ustawy Prawo wodne, co jednak zostało ustalone w oparciu o dowód z opinii biegłego. Dalsze zaś losy jeziora nie były sporne między stronami, a wynikały one z treści dokumentów zgromadzonych w niniejszej sprawie oraz akt księgi wieczystej.

Także przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu wyceny nieruchomości było zbędne. Skoro bowiem brak było podstaw do uwzględnienia powództwa co do zasady, o czym będzie w dalszej części uzasadnienia, to tym samym brak było podstaw do prowadzenia postępowania dowodowego na okoliczność wysokości odszkodowania.

Przechodząc do oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego zacząć należy od tego, że powód wywodził swoje roszczenie z faktu przejęcia jeziora bez odszkodowania. Ustawa z dnia 30 maja 1962 r. Prawo wodne w odniesieniu do wód i gruntów, które nadal stanowiły własność prywatną, a zostały zaliczone w świetle jej przepisów do mienia stanowiącego własność Państwa, miała charakter nacjonalizacyjny (por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1971 r. - OSNCP z 1972 r. z. 3, poz. 43). Przejęcie własności jeziora na podstawie art. 2 i 8 ustawy następowało przy tym bez odszkodowania. Skoro więc zdarzeniem wyrządzającym szkodę - w świetle stanowiska powoda - były przepisy tej ustawy - to przyjąć należy, iż w dacie wydania wyroku Sądu Powiatowego (...) stwierdzającego przejście gruntów na własność Państwa doszło do wyrządzenia szkody powodowi (poprzednikowi prawnemu powoda). Okoliczność ta jest zaś istotna z punktu widzenia podniesionego zarzutu przedawnienia przez pozwanego w piśmie procesowym z dnia 15 grudnia 2010 r. (k. 190) oraz Prokuratorę Generalną Skarbu Państwa w piśmie procesowym z dnia 2 lutego 2011 r. (k. 205). Nie powinno przy tym ulegać wątpliwości, że zarzut ten odnosił się do

12

zgłoszonego roszczenia odszkodowawczego, bez względu na to jaką podstawę

prawną eksponował powód: czy był to art. 18 ust. 2 ustawy (jak w piśmie z dnia 29 października 2010 r. (k. 178), czy też art. 2 i 8 ustawy (jak w piśmie z dnia 14 marca 2011 r. (k. 220)). Niezależnie bowiem od zmodyfikowanej argumentacji powoda w zakresie określenia zdarzenia będącego źródłem szkody, nie ulega wątpliwości, że zastosowanie przepisów ustawy przez Sąd Powiatowy w W. mogło być zdarzeniem wywołującym szkodę, co tym samym oznacza, że roszczenie powoda uległo przedawnieniu stosownie do treści art. 442 k.c. (art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 80, poz. 538). O tym, że grunt pod jeziorem został wywłaszczony powód niewątpliwie wiedział jeszcze za życia swojej matki, na co wskazuje treść pozwu, w którym pisze, iż wytaczając pozew spełnia wolę swojej matki, która zawsze chciała, aby był właścicielem tego jeziora. W pozwie wyjaśnia także, że przez wiele lat trudno mu było dochodzić swoich praw, gdyż jako żołnierz zawodowy nie mógł być właścicielem takiej nieruchomości.

Oceniając zarzut przedawnienia nie można oczywiście pominąć treści art. 5 k.c. Norma art. 5 k.c. ma jednak charakter wyjątkowy i może być zastosowana tylko po wykazaniu wyjątkowych okoliczności. Przy ocenie, czy zarzut przedawnienia stanowi nadużycie prawa, rozstrzygające znaczenie mają okoliczności konkretnego wypadku, zachodzące po stronie poszkodowanego oraz osoby zobowiązanej do naprawienia szkody. W szczególności ma znaczenie charakter uszczerbku, jakiego doznał poszkodowany, przyczyna opóźnienia w dochodzeniu roszczenia i czas jego trwania. Możliwość zastosowania art. 5 k.c. nie zawsze jednak musi być wiązana z negatywną oceną zachowania osoby zobowiązanej do naprawienia szkody, przejawiającego się w utrudnianiu wcześniejszego dochodzenia roszczenia przez poszkodowanego, (por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej SN z dnia 17 lutego r., III CZP 84/2005).

Na gruncie niniejszej sprawy można zaakceptować wywody powoda, iż w okresie do zmiany ustroju, tj. do przełomu 1989/1990 miał on utrudnione możliwości w dochodzeniu swoich roszczeń, zwłaszcza że był on żołnierzem zawodowym. Jednakże nie ma wątpliwości, że po zmianie ustroju droga dla formułowania przez powoda roszczeń była otwarta. Powód, co wynika z załączonej przez niego korespondencji do pozwu, dopiero w 2008 r. wystąpił z określonymi roszczeniami kierowanymi do organów administracji publicznej w związku z faktem przejęcia

13

jeziora przez Skarb Państwa. Nie podlega kwestii, że tak długi okres zwlekania z wystąpieniem na drogę sądową nie może być oceniany jako uprawniający do zastosowania ochrony z art. 5 k.c. wobec podniesionego zarzutu przedawnienia.

W świetle zasad współzycia społecznego nie może ujść uwadze jeszcze jedna istotna okoliczność występująca w niniejszej sprawie. Z treści protokołu rozprawy z dnia 14 marca 1972 r. sprawie C 51/72 (k. 14) wynika, że I. N. (1) wyraziła zgodę na przejęcie jeziora przez Państwo pod warunkiem odpłatności. Wyrokiem z dnia 19 października 1972 r. wydanym w tej sprawie przez Sąd Powiatowy (...) stwierdził, że grunty jeziora stanowią własność Państwa, a jednocześnie w uzasadnieniu przyjął, że grunty tego jeziora odpowiadają wymogom przewidzianym w art. 18 ust. 1 prawa wodnego. W orzecznictwie i doktrynie utrwalony jest pogląd, że moc wiążąca orzeczenia, o której mowa w art. 365 § 1 k.p.c., odnosi się tylko do

treści jego sentencji, a nie uzasadnienia (wyrok SN z dnia 8 czerwca 2005 r., V CK 702/04). Nie mają zatem mocy wiążącej ani poglądy prawne wyrażone w uzasadnieniu orzeczenia (wyrok SN z dnia 13 marca 2008 r., III CSK 284/07), ani motywy i ustalenia faktyczne zawarte w uzasadnieniu (wyrok SN z dnia 15 listopada

r., II CSK 347/07). Według Sądu Najwyższego, przedmiotem prawomocności materialnej jest bowiem ostateczny rezultat rozstrzygnięcia, a nie przesłanki, które do niego doprowadziły. Nie oznacza to jednak, że treść uzasadnienia orzeczenia nie ma żadnego wpływu na ustalenie jego mocy wiążącej. Przyjmuje się bowiem, że zawarte w uzasadnieniu orzeczenia motywy rozstrzygnięcia mogą mieć znaczenie dla ustalenia zakresu mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia, czyli granic prawomocności materialnej orzeczenia w rozumieniu art. 365 § 1 k.p.c. (tak wyrok SN z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC-ZD 2008, nr A, poz. 20). Wskazanie w uzasadnieniu wyroku Sądu Powiatowego w W. podstawy prawnej rozstrzygnięcia pozwala więc przyjąć, iż Sąd ten uznał, że zachodzą przesłanki określone w art. 18 ust. 1 ustawy Prawo wodne. Nie podlega kwestii, że była to błędna podstawa prawna, gdyż z ustaleń faktycznych poczynionych w niniejszej sprawie wynika, że nie doszło do zalania gruntów w rozumieniu art. 18 ust. 1 ustawy, a przedmiotowe jezioro ma charakter przepływowy, co uzasadniało zastosowania art. 2 i 8 ustawy. Nie mniej jednak taka treść wyroku Sądu Powiatowego w W. dawała I. N. (1) podstawę do wystąpienia w roszczeniu odszkodowawczym w trybie art. 18 ust. 2 tej ustawy. Rozstrzygnięcie

14

Sądu Powiatowego w W. było więc zgodne z oczekiwaniami I. N. (2) na rozprawie w dniu 14 marca 1972 r. Powód nie przedstawił żadnych

twierdzeń faktycznych z których wynikałoby, że I. N. (1) odmówiono wypłaty odszkodowania w tym trybie, zaś z treści pisma (...) Urzędu Wojewódzkiego z dnia 24 stycznia 2008 r. wynika, że I. N. (1) nie złożyła w terminie ustawowym stosownego wniosku. Faktyczny charakter jeziora został zatem ustalony dopiero w niniejszym postępowaniu. Nie było więc przeszkód, aby poprzedniczka prawna powoda, powołując się na wyłączenie w trybie art. 18 ust

ustawy Prawo wodne, co wynikało z treści wyroku Sądu Powiatowego (...), wystąpiła ze stosownym wnioskiem o wypłatę odszkodowania. Skoro nie podjęła nawet takiej próby, to jest to argument przemawiający przeciwko zastosowaniu art. 5 k.c. w niniejszej sprawie.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, iż nawet przyjmując iż w świetle zasad współżycia społecznego powód nie mógł dochodzić roszczenia przed 1990 r., to i tak najpóźniej w 2000 r. upłynął już termin przedawnienia roszczenia odszkodowawczego. Uznając zarzut przedawnienia za trafny, zbędna jest już ocena przesłanek materialnoprawnych uzasadniających roszczenie powoda.

Wypada jednak podzielić stanowisko zaprezentowane przez Sąd Okręgowy odnoszące się do przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej. Wprawdzie Sąd I instancji oceniał te przesłanki przyjmując, że powód źródła szkody upatruje w treści wyroku Sądu Powiatowego w W., a nie w treści samych przepisów ustawy, nie mniej jednak ocena prawna zaprezentowana przez Sąd Okręgowy zasługuje na aprobatę. Trzeba więc powtórzyć za Sądem Okręgowym, że roszczenie

odszkodowawcze powoda powinno być rozpatrywane na gruncie art. 418 k.c., który utracił moc z dniem 18 grudnia 2001 r. na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., zaś skutki tego wyroku można odnieść wyłącznie do szkód powstałych po dniu 17 października 1997 r. Wcześniej odpowiedzialność Skarbu Państwa była określona przepisami art. 417 k.c. - 419 k.c. w brzemieniu obowiązującym w chwili powstania szkody. Powód zaś nie wykazał, aby zachodziły przesłanki odszkodowawcze w świetle brzemienia tych przepisów, uzasadniające odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa.

W świetle powyższych uwag nie mogą także odnieść skutku zarzuty odnoszące się do naruszenia przepisów prawa międzynarodowego, a w

15

szczególności artykułu 1 protokołu dodatkowego do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Wyłączenie nieruchomości zajętych przez jeziora przepływowe było bowiem podyktowane przyjęciem koncepcji oddania własności wód Państwu. Zniesiona została prywatna własność wód powierzchniowych płynących, wchodzących w skład systemu rzeczno-jeziornego oraz wód podziemnych. Tak ówczesnie rozumiany interes publiczny umożliwiał zatem nacjonalizację gruntów znajdujących się pod wodami płynącymi. Warunki tej nacjonalizacji były przy tym określone w ustawie. Wprawdzie istotnie przepisy ustawy Prawo wodne nie przewidywały możliwości przyznania odszkodowania przy zastosowaniu art. 2 i 8 ustawy, jednak w okolicznościach niniejszej sprawy stwierdzone zostało przejście na własność gruntów jeziora na podstawie art. 18 ust.

ustawy, a w takim już wypadku odszkodowanie przysługiwało.

W tym stanie rzeczy nie podzielając wskazanych wyżej zarzutów apelacji ani argumentacji zgłoszonej na ich poparcie, na podstawie art. 385 k.p.c. oddalono apelację.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. art. 99 k.p.c. zw. § 6 pkt 7 zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Sąd Apelacyjny oddalił wniosek o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi w postępowaniu apelacyjnym. Należne adwokatowi koszty z tego tytułu zostały już bowiem zasądzone w wyroku Sądu Okręgowego z dnia 4 kwietnia 2012 r. (pkt 3). W ocenie Sądu Apelacyjnego brak uzasadnionych podstaw prawnych do przyjęcia, aby koszty te były zasądzone dwukrotnie, a więc oddzielnie za każde postępowanie apelacyjne. Należne koszty przysługują bowiem za każdą instancję tylko raz, niezależnie od tego, ile razy sprawa była uchylana do ponownego rozpoznania.

16